

DAGENS FRÅGOR

Försvaret förlorade

Tvågångsskatten

När regeringen lade fram sitt förslag om en engångsbeskattning av försäkringsbolagens "övervinster" på pensionskapitalet — läs: pensionstagarnas enligt avtal långsiktiga förräntning — ledde detta till spekulationer kring vilka andra engångsskatter regeringen kunde förväntas återkomma med. Spekulationerna möttes med irriterade regeringskommentarer och sedvanlig dementirutin. Från den socialdemokratiska pressen hänvisades hänfullt till borgerliga konspirations-teorier.

I dag vet vi, att samtidigt som pensionskatten behandlades i utskott och kammarer, hade regeringen tagit kontakt med företrädare för bankerna med förslag om att dessa skulle ställa sina — enligt regeringen — stora övervinster till samhällets förfogande.

Universiteten och högskolorna har sedan länge stora ackumulerade anslagsbehov för upprustning av den tekniska utrustningen. Efter några veckors förhandlingar och påtryckningar kunde statsminister Ingvar Carlsson kalla till presskonferens och meddela att regeringen träffat en överenskommelse med bankerna om — som det senare hette i finansplanen — "... särskilda insatser för att stärka basresurserna för sådan forskning som är särskild betydelse för utvecklingen av det svenska näringslivet".

Bankernas utfästelser till regeringen innebär minst 600 miljoner kronor under tre år.

Många frågor reser sig kring denna regeringens senaste innovation på skatteområdet. Även en "frivillig" beskattning för-

blir en beskattning. Politiskt har denna överenskommelse skenbart hamnat utanför den sedvanliga partipolitiken och en strikt riksdagsbehandling. Överenskommelsen har emellertid anmälts till konstitutionsutskottet och det måste för övrigt komma att ställas frågor till de borgerliga politiker som låtit sig inväljas i bankernas styrelser och som varit med och godkänt överenskommelsen.

Det finns också en banklag och en aktiebolagslag som bör visas hänsyn. Visserligen kan den regeringen handgångna bankspektionen förutsättas förhålla sig passiv, men bankernas bolagsstämmor lär inte låta den frivilliga överenskommelsen passera utan diskussion.

En fråga gäller vilka hot regeringen använt. En annan gäller fördelningen av de 600 miljonerna. Det finns banker med mycket goda resultat 1986, men också de som har medelmåttiga för att inte säga dåliga. Vilka resultat som uppnås 1987 och 1988 återstår att se.

Vårens bolagsstämmor kommer att ge en åskådlig bild av hur näringslivet i övrigt reagerar på regeringens okonventionella grepp. Det är näringslivet via investmentbolag, pensionsstiftelser, försäkringsbolag m fl som dominerar bolagsstämmorna och därmed slutligt avgör de kommande besluten på vårens bolagsstämmor.

Första akten i detta bankdrama var politiskt nedslående. Andra akten, vårens bolagsstämmor, kan ändra på detta. Låt oss tills vidare vara optimister.

Biskopen som kritiker

Biskop Stendahl i Stockholm är en man som gärna låter sig ses i massmedia. För honom är tanken att inte synas alls under flera julveckor, eller i år mer än så, svår att acceptera. Han sökte alltså ivrigt efter något att offentligt se ned på från sin egen höjd. Han fann julaftonens ledare i Svenska Dagbladet. Om den uttalade han sig i en predikan, i radio, slutligen också i den kristna tidning, som står honom närmast, nämligen Dagens Nyheter. Han använde ordet "rent oanständig" om ledaren ifråga.

Den som läste ledaren en rörig julaftonsmorgon och lade undan den för omläsning, söker förgäves sätta sig in i vad hr Stendahl förtörnats över. Ledaren skall ha "förlöjligt Jesusbarnet". Så är inte förhållandet, och har Jesus kallats barnet från Betlehem och även pojken från Betlehem, är det senare motiverat av att den nya bibelöversättningen strukit ordet gosse som mindre folkligt. När detta barn föddes rådde fred på jorden, dvs i det stora romerska världsriket. Den freden var förvisso skapad med svärd, och om kejsar Augustus skulle kommit på idén att kasta bort svärdet, hade freden snart varit förlorad. Ur vår synpunkt är detta en tragedi, men den består. Detta ville bli ledaren säga.

Att Augustus ur kristen synpunkt var en hedning skall man inte lasta honom för, ty kristendomen fick han inte uppleva. När pojken från Betlehem växt upp, var Augustus borta, och ingen vet vad han skulle gjort med en man som själv sade, att han inte kommit för att sända fred utan svärd. Det blev som han sagt. Det är den historiska kristendomens sorgliga svaghet att så

många krig och så mycken förödelse kommit till i dess namn. Dåtidens biskopar stödde både korståg och trettioåriga krig mellan oliktankande kristna och ville inte förstå, att Jesusbarnet kom till världen för att bekämpa det onda inom oss själva.

Biskop Stendahl ogillar detta resonemang, även om det sker inte som här amatörmässigt utan som i SvD:s ledare eftertänksamt och hederligt. Han kallar det oanständigt. Härav framgår först, att han tappat känslan för svenska språket. *Oanständigt* är något grovt olämpligt med pornografisk anstrykning och detta kan han omöjligt ha läst in i ledaren. Det andra som framgår av hans kritik är, att detta att vara biskop inte är detsamma som att vara sanningssägare.

Kriget mellan Irak och Iran

Iett av höstens sista nummer av *The Economist* finner man den kloka iakttagelsen, att det grova bakslag som drabbat president Reagan själv när USA:s vapenaffärer med Iran avslöjats kanske inte är så allvarligt. Värre är att det blir svårare att lugnt tala om Iran.

Att kriget Iran-Irak är en olycka är en bedömning av alla förnuftiga människor. Tyvärr hör inte ayatollah Khomeiny till dem. Hans bedömning är varken politiskt eller ekonomiskt eller mänskligt förnuftig. Ingen skall tro att alla i hans omgivning delar den. Där väntar man, förmodligen otåligt, att han skall gå till den himmelska salighet, till vilken han i förväg sänt så många ungdomar som stupat i detta meningslösa krig. Först då är det tydligen möjligt att förhandla.

Av de två parterna är Iran den starkare både ekonomiskt och befolkningsmässigt. Lämnade åt sig själva skulle Irak sannolikt redan nu besegrats. Men båda sidorna har fått hjälp. Iran har köpt — och överbetalat — vapen från bl a USA medan Irak fått vapen från Sovjetunionen och från Frankrike. Det är svårt att förstå vad Irak kunnat betala med utöver minskade oljeleveranser, om inte löften om framtiden. Vad beträffar Iran bortfaller nu dess möjligheter att köpa från USA. Man kan fråga sig i vems intresse det blir så.

Ty västvärlden behöver Iran och kanske särskilt möjligheten att köpa dess olja. För Sovjetunionen skulle tillgången till Irans olja också vara mycket fördelaktig. Visserligen är en oljeledning mellan de två länderna dyrbar, men oljan kan också transporteras med fartyg. Därmed vore ett gammalt sovjetiskt önskemål närmare till sin uppfyllelse: utsikten att få en kontrollerad hamn i förbindelse med Indiska oceanen.

När stilleståndsförhandlingar en gång öppnas, kommer i varje fall Iran att ha goda kort på hand. Oberoende av vilket parti som då regerar i USA kommer det att finnas ett amerikanskt intresse för en snabb uppgörelse till västvärldens fördel. Mycket kan då komma att bero på vem som kan medla. Olof Palme hade en gång FN:s generalsekreterares uppdrag, men han misslyckades, vilket kanske berodde på att han aldrig kunde vinna förtroende hos amerikanerna.

Frihetens grundvalar

Demokratin i Sverige undermineras av att vi i demokratins namn tar käl på alla fristående centra i vars hägn medborgare kan försörja sig, leva och verka, bilda opinion, skapa resurser till egna stora projekt — allt i påtagligt och verkligt oberoende av stat och kommun. Det skrev Hans Zetterberg, som just tillträtt som chefredaktör för Svenska Dagbladet, när han inledde en debattserie om maktens gränser.

— I dagens Sverige är det angeläget att alla som ännu står något så när fria måste finna varandra och ge varandra stöd. Det gäller, manade han, att samla den fria forskningen, de fria konsterna, de fria kyrkorna, den fria pressen och den fria företagsamheten. Makt måste mötas med organiserad motmakt.

Hos oss, skrev Hans Zetterberg, ersattes kungamakten och herremakten med folk-makt. Det skedde utan att problemen med folkmaktens utvidgade gränser blev särskilt väl genomlysta. Demokratins anhängare vann debatten ändå. De kunde med lätthet uppvisa, att de regler var godtyckliga som gav vissa personer eller grupper en speciell maktställning.

I polemik mot Hans Zetterberg har Carl Lidbom (s) hänvisat till Alexis de Tocqueville och dennes 1835—1840 utgivna verk om "Demokratin i Amerika". Tocqueville var, enligt Carl Lidbom, "utomordentligt pessimistisk beträffande möjligheterna att i det långa loppet försvara den besuttna minoritetens intressen mot majoritetens förtryck i en demokrati".

Nyligen har i Sverige utgivits boken "Jämlikheten vårt öde — Om demokratins

möjligheter och begränsningar" (Ratio), som innehåller ett urval av flera av Tocqueville's märkligt klarsynta och skarpsinniga analyser. I sitt förord erinrar Carl-Johan Westholm om att ett tidigare urval av Tocqueville's skrifter gick för 4:— på bokrean år 1972. Ett år, kan man tillägga, då folkmassorna på Pekings torg ännu inte krävde frihet eller anklagades för "västavvikelse".

Men Tocqueville inte bara varnade för majoritetens välvilliga och välmenande förtryck av minoriteten. Han pekade också på "korrektiv och botemedel" för att möta detta hot. I kapitlet "Den totala staten" ägnar han stort utrymme inte bara åt "domstolarnas oberoende" utan tar också upp organisationssamhället.

Tocqueville skriver: "Under aristokratiska regimer finns det gott om rika och mäktiga medborgare, som kan reda sig själva och som inte lätteligen låter sig förtryckas, i all synnerhet inte i hemlighet. Dessa tvingar statsmakten till moderation och återhållsamhet.

Jag vet mycket väl att demokratiska länder inte äger några sådana medborgare, men man kan på konstlad väg åstadkomma något liknande.

Jag är fast övertygad om att man inte på nytt i vår värld kan grunda någon aristokrati; men jag menar, att vanliga medborgare genom sammanslutning kan skapa mycket rika, mycket inflytelserika organisationer, ett slags nya juridiska personer av aristokratisk typ.

Man skulle på detta sätt uppnå flera av det aristokratiska systemets fördelar, utan dess orättvisor och risker. En politisk, industriell, kommersiell eller till och med vetenskaplig eller litterär sammanslutning är en upplyst och mäktig medborgare, som

staten inte kan böja efter sin vilja eller förtrycka i tysthet och som, när den försvarar sina särrättigheter mot statens krav, räddar den allmänna medborgerliga friheten".

Vackrare eller klarare än så kan knappast uttryckas, 150 år senare, behovet av en motvikt mot en mäktig om än välmenande statsmakt. Vi får tacka Carl Lidbom för att han, om än oavsiktligt, har hjälpt till att föra fram Tocqueville's tankar som stöd för det som Hans Zetterberg manade till kamp för; fristående centra i vars hägn medborgare kan leva och verka och bilda opinion, i påtagligt och verkligt oberoende av stat och kommun och därvid vara med om att rädda den allmänna medborgerliga friheten.

Mänskliga rättigheter

Pensionsskatten har aktualiserat frågan om grundlagsskyddet. Principfrågan är om en riksdagsmajoritet har, och bör ha, rätten att indraga sju procent, eller någon annan godtyckligt vald procentsats, av försäkringsspararnas, de rödhårigas, villaägarnas, judarnas, fackföreningarnas eller någon annan grupps besparingar.

Det finns de som med goda argument har pläderat för att pensionsskatten faktiskt, vad än lagrådet har kommit fram till, strider mot retroaktiv beskattning, vilket ligger nära till hands om man ser på skattens motivering. Om skatten inte skulle utgöra en retroaktiv beskattning av tidigare ränteinkomster, ligger det snubblande nära att av detta dra slutsatsen att då måste det vara fråga om konfiskation utan ersättning, även det förbudet i gällande grundlag.

Det bisarra är att den eller de som anser att pensionsskatten är olaglig har så små möjligheter att få detta prövat av domstol. Det är mycket märkligt att våra författningsfäder, som visserligen inte ens kom på att 350 var jämnt delbart med två, skapade grundlagsskyddade rättigheter utan att skapa ett rättsligt maskineri för att hantera en tvist om tillämpningen av dessa grundlagsskyddade rättigheter.

De rättigheter som är skyddade i grundlagen är inte nödvändigtvis givna vare sig av Gud eller av Naturen. I vart fall formellt är de givna av den riksdagsmajoritet som beslöt om grundlagen, eller av de två riksdagsmajoriteter med val emellan, som ändrade den.

Även om vi hade haft ett grundlagsskydd mot fondsocialism eller konfiskation skulle det således icke varit ett skydd, eller om man så vill, hinder, för införande av fondsocialism eller konfiskation; endast ett uppehållande försvar. En bestående folkmajoritet är i den meningen fortfarande suverän.

Vi ursäktar inte Adolf Eichmann därför att han undertecknade alla sina dokument med formuleringen "enligt uppdrag", om han nu gjorde det. Vi skulle heller inte ha ursäktat honom om hans uppdragsgivare hade varit valda enligt alla den demokratiska konstens regler. Alla har vi inom oss någon uppfattning om var gränsen går för mänsklig anständighet, även om riksdagen har avslagit ett motionsyrkande om ett närmare fastläggande därav.

Även de socialdemokrater som försvarar vad de anser vara folksuveräniteten (dvs riksdagsmajoritetssuveräniteten) med argumentet att en riksdagsmajoritet ändå inte kommer att fatta beslut som strider mot fundamentala mänskliga rättighe-

ter bygger sin ståndpunkt härvidlag på ett underförstått accepterande av att det finns rättigheter som man inte får, eller absolut inte bör, kränka.

Om det är så, då vore det ju onekligen praktiskt att i klarhetens intresse formulera dessa rättigheter och att skapa ett rättsligt maskineri enligt vilka tvister här-om kan lösas.

Detta vore ett stort steg framåt. Men grundlagarna kan ändras, vår syn på vad som är mänskliga rättigheter likaså. Vi kan ha olika uppfattning om huruvida Försynen, Naturen, eller någon annan, har givit oss vissa oförytterliga rättigheter. Vi kan, om vi vill och ids, tvista om detta. Men vi borde kunna enas om att vi borde handla (som Nils-Eric Sandberg har uttryckt det) som om det funnes mänskliga rättigheter av naturrättsligt slag.

Adler-Karlsson

Gunnar Adler-Karlsson har i en artikel på Arne Ruths kultursida i rationalismens tidigare huvudorgan Dagens Nyheter "avslöjat" riddarna kring det runda bordet. I likhet med EAP, tidigare paralleller att förglömma, har Adler-Karlsson upptäckt att världen egentligen styrs av Aspen Institute och Round Table, med ingen mindre än självaste PG Gyllenhammar i spetsarna. Curt Nicolin kan också, nog med större rätt, känna sig styrkt. Adler-Karlsson har upptäckt att "ingen lobbygrupp i Västeuropa är så väsentlig som den relativt okända BIAC", som Nicolin nu är ordförande i.

Man kan förmoda, skriver GAK, att 4 oktober-rörelsen har sitt ursprung i ett

upprop från 1978 av den konservativa USA-ekonomen Herbert Stein. Man kan, förefaller det, med än större faktagrund, förmoda att Gunnar Adler-Karlsson har blivit än konstigare med åren. Man styrks i denna förmodan när man i en senare artikel i DN av GAK läser hans maning till stöd för "den befrielseprocess från USA:s faktiska dominans, som under tysk-fransk ledning sker i Västeuropa".

Nils G Åsling

Jag vill inte lägga restriktioner på ägandet, men . . . skriver Nils G Åsling, känd f d industriminister från Trångsviken.

Han kan, i likhet med LO, inte se någon större "fara" i AP-fondens placeringar.

Generösare placeringsregler skulle kunna tillämpas om AP-fonderna är beredda att ta ökade risker t ex i form av regionalpolitiska hänsyn i sin placeringspolitik (satsar rejält på industrier i Trångsviken) anser han.

Då, anser Åsling, som LO, att "AP-fondernas roll i samhällsekonomin och dess placeringspolitik borde bli föremål för översyn och modernisering".

Detta är inte kohandel. Det är repförsäljning.

Jacques Chirac

Det går illa för Chirac i Frankrike. Ja, Jacques är inte längre chic.

Med detta häfte följer ett inbetalningskort (till de prenumeranter som ej förnyat prenumerationen) avseende prenumerationsavgiften **150:– kronor för år 1987**. (Prenumerationspris för pensionärer: **125:–**)

Nr 2/1987 utkommer den 19 mars.